

ZÁKLADNÍ TERMÍNY Z ASTRONOMIE

Německo-český slovník

Vendula Piskáčková
Marie Vachková

Základní termíny z astronomie

Německo-český slovník

Vendula Piskáčková, Marie Vachková

Recenzovaly:

Mgr. Věra Kloudová, Ph.D.

PhDr. Eva Berglová

Vydala Univerzita Karlova

Nakladatelství Karolinum

Praha 2023

Redakce Veronika Ptáčková

Grafická úprava Jan Šerých

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

Publikace vznikla v rámci grantu Grantové agentury Univerzity Karlovy 293/2003/A-FG/FF, hlavní řešitel Marie Vachková (spoluřešitelky Vendula Cielecká [Piskáčková] a Petra Melkusová).

Závěrečná redakce a dopracování díla byly podpořeny projektem FF UK Progres/Cooperatio.

Na hlavní revizi textu pracovala PhDr. Běla Poštolková, CSc. († 2018).

© Univerzita Karlova, 2023

© Vendula Piskáčková, Marie Vachková, 2023

ISBN 978-80-246-5584-0

ISBN 978-80-246-5603-8 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

Recenzovaly:
Mgr. Věra Kloudová, Ph.D.
PhDr. Eva Berglová

Katalogizační údaje jsou k dispozici v NK ČR.

© Univerzita Karlova, 2023
© Vendula Piskáčková, Marie Vachková, 2023

ISBN 978-80-246-5584-0
ISBN 978-80-246-5603-8 (pdf)

Obsah

Úvod	7
Použité zkratky	8
Typy hesel a jejich struktura	9
Slovník	11
A	11
B	18
C	22
D	24
E	28
F	36
G	40
H	45
I	51
J	53
K	53
L	59
M	63
N	70
O	73
P	75
Q	84
R	85
S	93
T	109
U	113
V	115
W	116
X	120
Y	120
Z	120
Použitá literatura	124

Úvod

Jádro předkládané publikace vzniklo v rámci grantu GAUK 293/2003/A-FG/FF, který byl řešen v rámci Lexikografické sekce Ústavu germánských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Tento základ vzešel z osobního odborného zájmu Mgr. Venduly Piskáčkové (Cielecké), absolventky pražské germanistiky, a byl postupně dopracován v rámci grantů *Progres* a *Cooperatio*. V počátečním stadiu prací byl heslář posouzen RNDr. Jaroslavem Střeštíkem, CSc. Jemu patří dík za mnoho užitečných rad.

Za odborné vedení a instrukce při zpracování termínů, jakož i revizi textu patří velký dík + PhDr. Běle Poštolkové, CSc., bývalé pracovníci lexikografického oddělení Ústavu pro jazyk český (dřívější Československé akademie věd, nyní AV ČR, v. v. i.) a význačné odbornici na problematiku odborné slovní zásoby, která s Lexikografickou sekcí Ústavu germánských studií FF UK spolupracovala od počátku jejího vzniku v roce 2000.

Slovníček je určený všem, kdo se věnují překladu, pracují v redakcích nebo se zajímají o astronomii a potřebují podporu při práci s německými texty či při komunikaci s německými mluvčími. Každý výběr základní slovní zásoby je do jisté míry problematický, a proto se rozsah této příručky orientoval podle německých pramenů, které mapují zhruba rozsah odborné slovní zásoby na úrovni středoškolské výuky, čtené výrazy však byly v průběhu prací doplněny.

Znalosti němčiny v naší veřejnosti značně ustoupily, a tak je slovníček také nepředpokládá. O to větší zájem o němčinu registrujeme u těch, kdo pracují s německými prameny v oblastech humanitních věd, především historických oborů. Proto je informační nabídka hesla proti běžným glosářům (pouze německé slovo a český ekvivalent) mnohem bohatší. Kromě údajů o dělení slova a o dlouhých či krátkých přízvučných slabikách, pravopisných i tvaroslovných údajů a terminologických variant poskytuje slovníček i příkladový materiál: Jde zejména o terminologizovaná či ustálená slovní spojení a větné příklady s překlady, odkazuje se i na terminologická synonyma. Protože slovník počítá zároveň i s německými uživateli, obsahuje i základní údaje k morfologii českých ekvivalentů a uvádí jejich stylistické příznaky. Pro orientaci v textu přinášíme krátký popis základních typů hesel a jejich struktury.

Za kritické připomínky k textu děkují obě autorky.

Praha, leden 2022

Použité zkratky

<i>adj</i>	= adjektivum (přídavné jméno)
<i>angl</i>	= anglicky
<i>f</i>	= femininum (ženský rod)
<i>fr</i>	= francouzsky
<i>fyz</i>	= fyzika
<i>geogr</i>	= geografie
<i>hist</i>	= historicky
<i>hovor</i>	= hovorově
<i>jihoněm</i>	= jihoněmecky
<i>kosmol</i>	= kosmologie
<i>lat</i>	= latinsky
<i>lid</i>	= lidově
<i>m</i>	= maskulinum (mužský rod)
<i>n</i>	= neutrum (střední rod)
<i>např</i>	= například
<i>neodbor</i>	= neodborně
<i>neskl</i>	= nesklonné
<i>nespr</i>	= nesprávně
<i>num</i>	= numerale (číslovka)
<i>odb</i>	= odborně
<i>opt</i>	= optika
<i>part perf</i>	= participium perfekta (příčestí minulé)
<i>part prész</i>	= participium prézentu (příčestí přítomné)
<i>pl</i>	= plurál (množné číslo)
<i>řidč</i>	= řidčeji
<i>sg</i>	= singulár (jednotné číslo)
<i>verb</i>	= verbum (sloveso)
<i>větš</i>	= většinou
<i>zast</i>	= zastarale
<i>zkr</i>	= zkratka
<i>zkrác</i>	= zkráceně
<i>zn</i>	= značka
<i>zprav</i>	= zpravidla
<i>zř</i>	= zřídka

Typy hesel a jejich struktura

- a) Hesla zkratková zkratku vysvětlují a obsahují odkazy na hesla, kde jsou další doklady pro užití slov, srov.

AE *zkr astronomische Einheit* ↑ *astronomisch* ↑ *Einheit*

AR *lat zkr ascensio recta* ↑ **Rektaszension**

- b) Hesla substantivní, např. **Abendstern**, srov.

A|bend|stern *der* *-(e)s*, (*jen sg*) večernice *-e f*, *zprav* Venuše *-e f*, *řidč* Merkur *-u m* ♦ *Der Abendstern ist die verbreitete Bezeichnung für die Planeten Venus oder selten Merkur, wenn sie in östlicher Elongation stehen. Večernice je časté označení planety Venuše nebo řidčeji Merkuru ve východní elongaci.*

naznačují v půltučně tištěném záhlaví možné dělení slov na konci řádku, srov. **A|bend|stern** (zde dvě svislíce), podtržením je naznačena dlouhá přízvukná hláska, následuje člen (*der*) a tvaroslovná charakteristika, která uvádí tvar 2. pádu jednotného čísla *-(e)s*, čteme *Abendstern(e)s*. V závorce je upozornění, že se slovo používá pouze v singuláru, tj. v jednotném čísle (*jen sg*). Následují české ekvivalenty (vždy s údajem o 2. pádu jednotného čísla a zkratkou označující rod: *f* = *femininum*, *ženský rod* (večernice *-e f*). Ekvivalenty u sebe mají markery, jako např. *zprav* = *zpravidla* a *řidč* = *řidčeji*, které zhruba naznačují jejich frekvenci. Za znakem ♦ následuje kurziva s německými větnými příklady a českým překladem.

Některá slova, např. **Apex**, srov. heslo

A|pex *der* -, *Apizes* *apex* *-u m*: *Apex der Sonne* sluneční *apex* ↑ **Sonnenapex**, *Apex der Erde* ↑ **Erdapex** ♦ *Apex ist der Zielpunkt einer Gestirnbewegung. Apex je cílový bod na dráze nebeského tělesa.*

tvoří množné číslo (*pl* = *plurál*) nepravidelně, a pak je tvar vypsán (*Apizes*). U tohoto hesla také najdeme napřed nevětný příklad a dále odkazy na hesla, která v tomto případě představují alternativu pojmenování, totiž složeninu (*Sonnenapex*, *Erdapex*) nahrazující slovní spojení. Za znakem ♦ následuje opět větný příklad s překladem.

U termínů, které mají více variant, uvádíme tyto v záhlaví, a to včetně všech údajů (o přízvuku, dělení slova), srov.

Ä|qua|to|ri|al-Ho|ri|zon|tal|pa|ral|laxe, Ä|qua|to|ri|al|ho|ri|zon|tal|pa|ral|la|xē, zkrác též Ho|ri|zon|tal|pa|ral|laxe die -, -n horizontální ekvatoreální, ekvatoriální paralaxa, též rovníková paralaxa ♦ Äquatorialhorizontalparallaxe ist der Winkel, unter dem von einem Stern aus der Äquatorhalbmesser der Erde erscheint. Horizontální ekvatoriální/rovníková paralaxa je úhel, pod kterým je vidět z hvězdy poloměr rovníku Země.

V případě, že se v hesle vyskytne anglická složka (většinou příjmení), uvádíme někde **fonetickou transkripci** (zpravidla tam, kde výslovnost vlastních jmen je obtížnější). U některých termínů pak doplňujeme krátkou informaci pro orientaci uživatele:

Brew|ster-Pu|nk|t [ˈbru:stə-...] der -(e)s, (jen sg) Brewsterův bod (jedno z míst na denní obloze, v němž je polarizace světla oblohy nulová) ♦ Der Brewster-Punkt ist etwa 15° bis 20° unter der Sonne gelegen. Er wurde von David Brewster im Jahr 1840 entdeckt. Brewsterův bod se nachází asi 15° až 20° pod Sluncem. Byl objeven Davidem Brewsterem v roce 1840.

c) **Hesla adjektivní** uvádějí nejčastější slovní spojení, srov.

ast|ro|met|r|sch adj astrometrický, ve spojení **astrometrischer Doppelstern** astrometrická dvojhvězda

d) **Hesla slovtvorná** prezentují části složenin, které vytvářejí řadu pojmenování se stejným určujícím členem, srov. např.

Erd- 1. část ve složeninách zemský (např. *Erdachse*), Země (např. *Erdanziehungskraft*) apod.

Tato hesla uvádějí jako příklady další složeniny, která uživatel najde v hesláři pod nimi jako samostatná hesla: *Erdachse* – zemská osa, *Erdanziehungskraft* přitažlivá síla Země. V jiných případech se odkazuje na jiné slovtvorné heslo, např.

Kos|mo- 1. část ve složeninách kosmo-, astro- ↑ **Astro-**

Slovník

A

a zn ↑ *große Halbachse* ↑ *groß* ↑ *Halbachse*

A zn ↑ *Abplattung*

a zn ↑ *Rektaszension*

Ab|b|rems|pa|ra|me|ter, zn q řidč *der -s*, (*jen sg*) kosmol decelerační parametr ♦ *Der Abbremsparameter ist ein wichtiger Modellparameter der Kosmologie, der ein Maß für die Abbremsung der Beschleunigung des Universums ist. Decelerační parametr je důležitým modelovým parametrem kosmologie, který vyjadřuje míru zpomalování při rozpínání vesmíru.* ↑ *Dezelerationsparameter* ↑ *Verzögerungsparameter*

A|b|end|däm|me|rung, zkrác též **Däm|me|rung** die -, (*jen sg*) (večerní) soumrak -u m ♦ *Durch die Abenddämmerung ist der Himmel noch relativ hell. Za večerního soumraku je obloha ještě relativně jasná.*

A|b|end|rot das -(e)s, (*jen sg*), též **A|b|end|rö|te** die -, (*jen sg*) (večerní) červánky ♦ *Abendrot ist die Rotfärbung des Sonnenlichts bei Sonnenuntergang. Růdé zbarvení slunečního světla při západu Slunce nazýváme (večerní) červánky.*

A|b|end|stern der -(e)s, (*jen sg*) večernice -e f, *zprav* Venuše -e f, řidč Merkur -u m ♦ *Der Abendstern ist die verbreitete Bezeichnung für die Planeten Venus oder selten Merkur, wenn sie im östlicher Elongation stehen. Večernice je časté označení planety Venuše nebo řidčeji Merkuru ve východní elongaci.*

A|b|end|wei|te die -, -n (*zprav sg*) večerní vzdálenost ♦ *Die Abendweite ist der Winkel am Horizont zwischen dem Westpunkt und dem*

Untergangspunkt eines Gestirns. Večerní vzdálenost je úhel na horizontu, který svírá západní bod a bod západu nebeského tělesa.

Ab|er|ra|ti|on die -, -en I. aberace -e f ♦ *Mit Aberration bezeichnet man in der Astronomie die scheinbare Veränderung eines Gestirnsortes am Himmel. Aberaci nazýváme v astronomii zdánlivý pohyb polohy nebeského tělesa na obloze.* II. opt aberace -e f, též optická vada ♦ *Unter Aberration versteht man die in optischen Systemen aufgrund von Abbildungsfehlern entstehende Abweichung von der idealen Abbildung. Aberaci se v optických systémech rozumí odchylka od ideálního zobrazení způsobená v optických systémech optickými vadami.*

Ab|er|ra|ti|ons|el|lip|se die -, -n aberační elipsa: *Aberrationsellipse am Himmel* aberační elipsa na obloze

Ab|er|ra|ti|ons|kon|stan|te die -, (*jen sg*) aberační konstanta (*míra roční aberace světla*)

Ab|er|ra|ti|ons|win|kel der -s, - aberační úhel ♦ *Der Aberrationswinkel ist am größten, wenn die Richtung zu einem Gestirn senkrecht auf der Richtung der Erdbewegung steht. Aberační úhel je největší, když směr k nebeskému tělesu je kolmý na směr zemského pohybu.*

Ab|er|ra|ti|ons|zeit die -, (*jen sg*) aberační čas ♦ *Aberrationszeit ist die Laufzeit des Lichts vom Planeten zum Beobachter. Aberační čas je doba, za kterou dorazí světlo z planety k pozorovateli.*

Ab|plat|tung, zn **A** die -, -en zploštění -i n, též elipticita -y f: *Abplattung der Erde/Korona* zploštění Země / sluneční koróny ♦ *Bei Himmelskörpern ist die Aberration die durch Rotationskräfte verursachte Abweichung von der Kugelform (Ausbauchung am Äquator).*

Zploštění u nebeských těles je odchylka od kulové formy (vydutí na rovníku) způsobená rotačními silami. ↑ **Ellipticität**

ab|so|lut adj absolutní, např. ve spojení **absolute Bahn** absolutní dráha; **absolute Helligkeit**, zn *M* absolutní jasnost, absolutní hvězdná velikost, absolutní magnituda

Ab|sorp|ti|on fyz die -, -en absorpce -e *f*, též pohlcování -í *n*, pohlcení -í *n*: **Absorption in der Erdatmosphäre** řídicí atmosférická absorpce, řídicí ↑ **atmosphärische Absorption** ♦ **Absorption ist die Schwächung der Strahlungsenergie beim Durchgang durch Materie.** Absorpce je oslabení zářivé energie při průchodu látkou.

Ab|sorp|ti|ons|ko|ef|fi|zi|ent fyz der -en, -en absorpční koeficient, koeficient absorpce ♦ **Die Absorptionsfähigkeit wird zahlenmäßig durch den Absorptionskoeffizienten beschrieben.** Absorpční schopnost se číselně vyjadřuje absorpčním koeficientem.

Ab|sorp|ti|ons|li|ni|e fyz die -, -n (zprav pl) absorpční čára ♦ **Die Frequenz einer Spektrallinie wird durch die Energie des emittierten oder absorbierten Photons bestimmt, die gerade den Unterschied zwischen den Energien der quantenmechanischen Zustände bestimmt.** Frekvence spektrální čáry je určována energií emitovaného nebo pohlceného fotonu, která určuje rozdíl mezi energiemi kvantověmechanických stavů.

Ab|sorp|ti|ons|ne|bel řídicí der -s, - řídicí absorpční mlhovina, též temná mlhovina, tmavá mlhovina, též temný oblak, tmavý oblak: **ein mit bloßem Auge zu erkennender Absorptionsnebel** absorpční mlhovina rozpoznatelná pouhým okem ♦ **Absorptionsnebel ist eine interstellare Wolke, die Licht von dahinterliegenden Sternen absorbiert.** Absorpční mlhovina je mezihvězdný oblak, který pohlcuje světlo hvězd ležících za ním. ↑ **Dunkelnebel, Dunkelwolke**

Ab|sorp|ti|ons|spek|trum, též **Ab|sorp|ti|ons|li|ni|en|spek|trum** *das* -s, -spektr/en/řídicí-spektra absorpční spektrum ♦ **Absorptionsspektrum ist ein kontinuierliches Spektrum mit „fehlenden“ (dunklen) Linien.** Absorpční spektrum či absorpční křivka je spojité spektrum s „chybějícími“ (tmavými) čarami.

Ab|stand die -(e)s, Abstände vzdálenost -i *f* ♦ **Der Abstand eines Sternes von der Erde hat Einfluss auf seine beobachtete Helligkeit.** Vzdálenost hvězdy od Země má vliv na její pozorovanou jasnost. ↑ **Entfernung** ↑ **Distanz** ↑ **Normabstand**

ab|stei|gend adj/part přez sestupný, např. ve spojení **absteigender Knoten** sestupný uzel (uzel na dráze tělesa)

A|chond|rit der -s, -en achondrit -u *m* ♦ **Achondriten sind eine Untergruppe der Steinmeteoriten.** Achondrity jsou podskupinou kamenných meteoritů.

a|dap|tiv adj adaptivní, např. ve spojení **adaptiv Optik** adaptivní optika (vědní obor)

AE zkr ↑ **astronomische Einheit**

A|e|ro|li|th, A|e|ro|li|th *zast* der -en/-s, -e/en *zast* aerolit -u *m*, kamenný meteorit ♦ **Aerolith ist ein Steinmeteorit, der vor allem aus Silikaten zusammengesetzt ist.** Aerolith je kamenný meteorit, který se skládá především z křemičitanů. ↑ *zast* pro **Steinmeteorit**

Ai|ry-Scheib|chen [aj...] *das* -s, - *opt* Airyho disk ♦ **Mäßig helle Sterne zeigten ein gut definiertes Airy-Scheibchen mit einem hellen inneren Beugungsring und einem schwächeren äußeren Beugungsring.** Průměrně jasné hvězdy vykazovaly dobře definovaný Airyho disk s jasným vnitřním ohybovým kotoučkem a slabším vnějším ohybovým kotoučkem.

Ak|kre|ti|on die -, (jen *sg*) akrece -e *f* ♦ **Akkretion ist eine Bezeichnung für einen Prozess, durch den ein kosmisches Objekt Materie aus seiner Umgebung aufammelt und seine Masse vergrößert.** Akrece je označení procesu, během něhož kosmický objekt hromadí látku ze svého okolí, a zvětšuje tak svůj objem.

Ak|kre|ti|ons|schei|be die -, -n (zprav pl) akreční disk: **protoplanetare/protostellare Akkretionsscheibe** protoplanetární/protostelární akreční disk ♦ **Akkretionsscheiben sind Ansammlungen von interstellarem Gas und Staub um z. B. neu entstandene Sterne oder um weiße Zwerge in Doppelsternsystemen.** Akreční disky jsou shluky mezihvězdného plynu a prachu např. okolo nově vzniklých hvězd nebo okolo bílých trpaslíků v systémech dvojhvězd.

Ak|ti|no|me|ter *das -s, - aktinometr -u m* ♦ **Aktinometer ist ein Gerät zur relativen Strahlungsmessung, z. B. zur Messung der Solar-konstanten.** Aktinometr je přístroj k relativnímu měření záření, např. k měření slunečních konstant.

Ak|ti|no|met|rie *die -, (jen sg) I. aktinometrie -e f* ♦ **Aktinometrie ist ein Wissenschaftsbereich, der sich mit der Strahlungsmessung beschäftigt.** Aktinometrie je vědní obor, který se zabývá měřením záření. **II. aktinometrie die -, -met|ri|en aktinometrie -e f** (název některých starších astronomických katalogů, např. Göttinger Aktinometrie, Yerkes-Aktinometrie)

ak|tiv, ak|tiv *adj* aktivní, např. *ve spojení* **aktive Galaxie** aktivní galaxie; **aktive Optik** aktivní optika; **aktive Protuberanzen** aktivní protuberance

Ak|ti|vi|täts|zent|rum *das -s -zentren* centrum sluneční aktivity ♦ **Aktivitätszentrum ist ein Störungsgebiet auf der Sonne.** Centrum sluneční aktivity je oblastí častých poruch na Slunci.

Al|be|do *fyz die -, (jen sg) albedo -a n* ♦ **Albedo ist das Maß für das diffuse Rückstrahlungsvermögen von Körpern.** Albedo je míra difuzní odrazivé schopnosti tělesa. **Die Albedo ist definiert als das Verhältnis von ausfallender (reflektierter) zu einfallender Strahlung.** Albedo je definováno jako poměr rozptýleného (reflektovaného) záření k záření dopadajícímu.

Alf|vén|Wel|le, Alf|vén|wel|le *die -, -n (zprav pl) Alfvénova vlna* ♦ **Alfvén-Wellen sind magnetohydrodynamische Wellen in einem magnetischen Feld parallel zur Ausbreitungsrichtung.** Alfvénovy vlny jsou magnetohydrodynamické vlny v magnetickém poli, které jsou rovnoběžné ke směru šíření.

Al|gol|stern, Al|gol|Stern *der -(e)s, -e (zprav pl) algolida -y f, též proměnná (hvězda) typu Algola* ♦ **Algolsterne sind Bedeckungsveränderliche mit einer durchschnittlichen Periode von 2 bis 5 Tagen.** Algolidy jsou zákrytové proměnné s průměrnou periodou 2 až 5 dnů.

All *das -s, -e (větš sg) vesmír -u m, kosmos kosmu m: Entstehung des Alls* vznik vesmíru; **Expansion des Alls** expanze vesmíru ↑ zkráceně **pro Weltall** srov. též **Weltraum, Kosmos, řídč** **Universum**

all|ge|mein *adj* všeobecný, obecný, celkový, např. *ve spojení* **allgemeine Präzession** všeobecná precese; **allgemeine Relativitätstheorie** obecná teorie relativity; **allgemeines Magnetfeld** celkové magnetické pole

Al|mu|ka|n|ta|rat *der -s, -e almukantarát -u m* ♦ **Almukantarát ist ein mit dem Horizontkreis parallel verlaufender Kreis der Himmelskugel.** Almukantarát je kružnice na nebeské sféře rovnoběžná s obzorem.

Alt|azi|mut *das/der -s, -e altazimut -u m* ♦ **Altazimut ist ein Winkelmeßinstrument zur Bestimmung von Höhe und Azimut eines Gestirns am Himmelsgewölbe.** Altazimut je úhlový měřicí přístroj k určování výšky a azimutu tělesa na obloze.

Al|ter *das -s, - stáří -i n: Alter des Mondes / des Universums* stáří Měsíce/vesmíru

a|na|ga|lak|tisch *řídč adj* anagalaktický, též extragalaktický, vñegalaktický, mimogalaktický řídč *pro* ↑ **extragalaktisch** ↑ **außergalaktisch**

A|no|ma|lie *die -, -n anomálie -e f* ♦ **Anomalie ist der Winkel zur mathematischen Beschreibung der Stellung eines Planeten in seiner Bahn um die Sonne.** Anomálie je úhel sloužící k matematickému popisu polohy planety na její dráze kolem Slunce.

a|no|ma|lis|tisch *adj* anomalistický, např. *ve spojení* **anomalistischer Monat** anomalistický měsíc; **anomalistisches Jahr** anomalistický rok

An|ta|pex, řídč též An|ti|a|pex *der -, -a|pi|zes antapex -u m* ♦ **Antapex ist der Gegenpunkt zum Apex, also der Punkt der Sphäre, von dem aus sich die Sonne in Bezug auf die sie umgebenden Sterne mit einer Geschwindigkeit von rund 2 km/s wegbewegt.** Antapex je bod protilehlý apexu neboli bod na nebeské sféře, od něhož se Slunce pohybuje vzhledem k okolním hvězdám rychlostí okolo 2 km/s.

An|ten|ne *die -, -n anténa -y f*

An|ten|nen|ge|winn *der -(e)s, -e (větš sg) zisk antény* ♦ **Antennengewinn ist das Maß für die Richtwirkung einer Antenne bzw. eines Radioteleskops.** Zisk antény je míra směrnosti antény, popř. rádiového teleskopu.

An|ten|nen|tem|pe|ra|tur die -, -en anténní teplota ♦ **Antennentemperatur** ist in der Radioastronomie ein Maß für die Signalstärke der Radioquelle. Anténní teplota je v radioastronomii míra síly signálu rádiového zdroje.

Ant|he|lium řídě das -, -thelien antihelium -helia n, též protislunce -e f ♦ **Anthelium** ist eine Art eines Halos in Form eines Lichtflecks in der Höhe der Sonne, jedoch in entgegengesetzter Richtung. Antihelium je světelná skvrna (druh hala) ve výši Slunce, ale v opačném směru. ↑ **Gegen Sonne**

An|ti|ma|te|rie, **An|ti|ma|te|rie** die -, (jen sg) antihmota -y f ♦ **Antimaterie** ist die Materie, die aus den Antiteilchen der normalen Teilchen besteht und aufgebaut ist, z. B. aus Positronen, Antiprotonen und Antineutronen. Antihmota je hmota, která se skládá z antičástic normálních částic a je utvořena např. z pozitronů, antiprotonů a antineutronů.

An|zie|hungs|kraft die -, -kräfte přitažlivá síla, též přitažlivost -i f, gravitace -e f ♦ **Dass der Mond die Erde umkreist und nicht in die Tiefen des Universums entschwindet, verdankt sich der Anziehungskraft der Erde.** To, že Měsíc obíhá kolem Země a nezmizí v hlubinách vesmíru, je způsobeno přitažlivou/gravitační silou Země. ↑ **Gravitation** ↑ **Massenanziehung**

A|p|a|str|on das -, **Apastron** (větš sg) apastron -u m ♦ **Apastron** ist bei physischen Doppelsternen eine der beiden Apsiden auf der elliptischen Bahn des Begleiters um den Hauptstern, und zwar jene, für die die Entfernung der beiden Komponenten (Hauptstern – Begleiter) voneinander am größten ist. Apastron je u fyzických dvojhvězd jedna z apsid na eliptické dráze průvodce okolo hlavní hvězdy, a to ta, v níž jsou obě složky (hlavní hvězda – průvodce) od sebe maximálně vzdáleny. ↑ **Sternferne**

A|per|tur|syn|the|se die -, -n aperturní syntéza (radioastronomická metoda)

A|p|e|x der -, **Apizes** apex -u m: **Apex der Sonne** sluneční apex ↑ **Sonnenapex**, **Apex der Erde** ↑ **Erdapex** ♦ **Apex** ist der Zielpunkt einer Gestirnbewegung. Apex je cílový bod na dráze nebeského tělesa.

A|p|h|e|l das -, **Aphele** (větš sg), **A|p|h|e|li|um**, das -, -lien (větš sg) afel -u m, afélium -lia n,

též odsluní -i n ♦ **Aphel** ist der sonnenfernste Punkt der Bahn eines Himmelskörpers um die Sonne. Afel je bod na dráze nebeského tělesa nejvíce vzdálený od Slunce. ↑ **Sonnenferne** I.

A|p|o|a|p|s|is die -, (jen sg) apoapsis neskl f, apoapsida -y f ♦ **Der fernste Punkt der Bahn eines Körpers um einen anderen Körper heißt Apoapsis.** Nejvzdálenější bod dráhy tělesa obíhajícího kolem tělesa jiného se nazývá apoapsis.

A|p|o|g|a|l|l|a|k|t|ik|um das -, -galaktiken (větš sg) apogalaktikum -a n ♦ **Apogalaktikum** ist der Punkt auf der Bahnkurve eines um das galaktische Zentrum rotierenden Sterns, in dem der Stern seine größte Entfernung vom galaktischen Zentrum hat. Apogalaktikum je bod na křivce dráhy hvězdy rotující okolo středu Galaxie, ve kterém se tato hvězda nachází nejdále od středu Galaxie.

A|p|o|g|ä|um das -, -gäen (větš sg) apogeum -gea n, též odzemí -i n ♦ **Das Apogäum** ist der erdfernste Punkt in der Bahn eines Satelliten. Apogeum je nejvzdálenější bod od Země na oběžné dráze satelitu. ↑ **Erdferne**

A|p|o|s|e|l|e|n das -, -e aposelenium -nia n, řídě aposel -u m, též apocyntion -u m ♦ **Aposelen** ist der mondfernste Punkt in der Bahn eines den Mond umkreisenden Körpers. Aposelenium je nejvzdálenější bod na dráze tělesa obíhajícího kolem Měsíce. ↑ **Mondferne**

A|p|s|id|e die -, -n apsida -y f ♦ **Apsiden** sind diejenigen Punkte auf der Bahn eines Himmelskörpers um einen anderen, für die die Entfernung zwischen den beiden Himmelskörpern am größten, beziehungsweise am kleinsten ist. Apsidy jsou body na dráze nebeského tělesa obíhajícího kolem jiného tělesa, ve kterých je mezi těmito tělesy největší, respektive nejmenší vzdálenost. **Bei der Erdbahn heißen diese Punkte (Apsiden) Perihel (Sonnennähe) und Aphel (Sonnenferne), bei der Mondbahn Perigäum (Erdnähe) und Apogäum (Erdferne) und bei den Doppelsternbahnen Periastron (Sternnähe) und Apastron (Sternferne).** V případě dráhy Země se nazývají tyto body (apsidy) perihel (přísluní) a afel (odsluní), u dráhy Měsíce hovoříme o perigeu (přízemí) a apogeum (odzemí) a u drah dvojhvězd o periastronu (přihvězdí) a apastronu (odhvězdí).

Ap|si|den|li|nie die -, -n přímka apsid, řídč apsidní, apsidová přímka: **die Drehung der Apsidenlinie** stáčení přímky apsid ♦ **Apsidenlinie** ist die Verbindungslinie der Apsiden. Přímka apsid je spojnice apsid.

Ä|qua|tor der -s, -to|ren rovník -u m (např. zemský, nebeský, galaktický), řídč ekvátor -ru m: **galaktischer Äquator** galaktický rovník ♦ **Äquator** ist derjenige Großkreis auf einer Kugel, dessen Ebene senkrecht zur Verbindungslinie der beiden Pole steht. Rovník je ta kružnice na kouli, jejíž rovina je kolmá ke spojnici obou pólů.

Ä|qua|to|re|al řídč, **Ä|qua|to|ri|al** zast das -s, -e ekvatoreál -u m ♦ **Das Äquatoreal** ist ein parallaktisch montiertes Fernrohr. Ekvatoreál je dalekohled s ekvatoreální montáží.

ä|qua|to|ri|al adj I. (k ekvatoreál) ekvatoreální; ve spojení **äquatoriale Montierung** ekvatoreální montáž (dalekohledu), řídč ekvatoriální montáž, též **parallaktische Montierung** ↑ **parallaktische Montierung** II. (k ekvátor) ekvatoreální, rovníkový, řídč ekvatoriální, např. **äquatoriale Koordinaten** ekvatoreální/rovníkové souřadnice ↑ **Äquator(ial)system**

Ä|qua|to|ri|al|Ho|ri|zon|tal|pa|ral|laxe, **Ä|qua|to|ri|al|ho|ri|zon|tal|pa|ral|la|x**e, zkrác též **Ho|ri|zon|tal|pa|ral|laxe** die -, -n horizontální ekvatoreální, ekvatoriální paralaxa, též rovníková paralaxa ♦ **Äquatorialhorizontalparallaxe** ist der Winkel, unter dem von einem Stern aus der Äquatorhalbmesser der Erde erscheint. Horizontální ekvatoriální/rovníková paralaxa je úhel, pod kterým je vidět z hvězdy poloměr rovníku Země.

Ä|qua|to|ri|al|sys|tem, **Ä|qua|tor|sys|tem** das -s, -e ekvatoreální souřadnice, též rovníkové souřadnice (**system** souřadnic), řídč ekvatoriální souřadnice

Ä|qua|tor|ra|di|us der -, -radien rovníkový poloměr: **Äquatorradius der Erde** rovníkový poloměr Země

ä|qui|nok|ti|al adj ekvinokciální, řídč ekvinokční, též rovníkenní: **äquinoktiale Stunde** ekvinokciální/rovníkenní/ekvinokční hodina; **äquinoktiale Uhr** ekvinokciální hodiny

Ä|qui|nok|ti|al|punkt der -(e)s, -e bod rovnodennosti ♦ **Äquinoktialpunkte** sind die beiden Punkte auf der Ekliptik, in denen sich die Sonne zur Zeit der Äquinoktien befindet. Body rovnodennosti jsou dva body na ekliptice, ve kterých se Slunce nachází v době rovnodennosti.

Ä|qui|nok|ti|al|sturm der -(e)s, -stürme ekvinokční bouře ♦ **Äquinoktialstürme** sind in der Zeit der Tagundnachtgleiche besonders am Rande der Tropen auftretende Stürme. Ekvinokční bouře jsou bouře, které se vyskytují v době rovnodennosti zejména na okrajích tropických oblastí.

Ä|qui|nok|ti|um das -s, Äquinoktien ekvinokcium -cia n, řídč ekvinokce -e f, též rovnodennost -ti f ♦ **Äquinoktium** ist der Zeitpunkt, zu dem die Sonne während ihrer scheinbaren jährlichen Bewegung im Schnittpunkt von Ekliptik und Himmelsäquator steht. Ekvinokcium je okamžik, kdy se Slunce během svého zdánlivého ročního pohybu nachází v průsečku ekliptiky s nebeským rovníkem. ↑ **Tagundnachtgleiche**

Ä|qui|va|lent|breite die -, -n ekvivalentní šířka (spektrální čáry) ♦ **Die Äquivalentbreite** ist ein Maß für die durch die Linie absorbierte Energie. Ekvivalentní šířka je míra energie absorbované čarou.

AR lat zkr ascensio recta ↑ **Rektaszension**

A|ra|go|Punkt der -(e)s, (jen sg) Aragův bod ♦ **Das Gebiet am Tageshimmel, in dem die Himmelslichtpolarisation ein Minimum hat, wird als Arago-Punkt bezeichnet.** Místo na denní obloze, v němž je polarizace světla oblohy minimální, se nazývá Aragův bod.

Ar|ge|lan|der|Me|tho|de, též **Ar|ge|lan|der|sche Me|tho|de** die -, (jen sg) Argelderova metoda, též stupňová metoda: **nach der Argelder-Methode** erhaltene Lichtkurve světelná křivka získaná Argelderovou metodou ↑ **Stufenschätzung**(smethode)

Ar|gu|ment das -(e)s, -e argument: **das Argument des Perihels vom aufsteigenden Knoten** ω argument šířky perihelu/perihelia ↑ **Abstand**

Arm der -(e)s, -e rameno -na/-ne: **lokaler Arm** řídč místní rameno, též Orionovo rameno ↑ řídč pro Orionarm